

ע"פ 4762/22 - עמרם כנפו, יצחק דרי, כד-גל בע"מ נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייליים

ע"פ 4762/22

ע"פ 4915/22

לפני: כבוד המשנה לנשיאה ע' פוגלמן
כבוד השופט נ' סולברג
כבוד השופט י' אלרון

המערער בע"פ 4762/22: עמרם כנפו

המערעים בע"פ 4915/22: 1. יצחק דרי
2. כד-גל בע"מ

נגד

המשיבה בע"פ 4762/22 ובע"פ מדינת ישראל
:4915/22

ערעור על הכרעת הדין וגזר הדין של בית המשפט
המחוזי בבאר-שבע (כב' השופט ד' בן טולילה) בת"פ
21.6.2022 מיום 28095-04-17 מיום 24.2.2022 ומיום 21.6.2022

תאריך הישיבות: כ"ח בתמוז התשפ"ג (17.7.2023)
כ"ט בתמוז התשפ"ג (18.7.2023)
א' באב התשפ"ג (19.7.2023)

בשם המערער בע"פ 4762/22: עו"ד נבות תל-צור; עו"ד טל שפירא; עו"ד רעות סרנת

בשם המערעים בע"פ 4915/22: עו"ד רון שפירא; עו"ד דניאל נאמן; עו"ד קובי בן-שעיה

בשם המשיבה בע"פ 4762/22 ובע"פ 4915/22: עו"ד שרית משגב; עו"ד מיכל בלומנטל; עו"ד שלום שיפר

עמוד 1

המשנה לנשיאה ע' פוגלמן:

לפנינו שני ערעורים שעניינם בהכרעת הדין ובגזר הדין של בית המשפט המחוזי בבאר שבע (כב' השופט ד' בן טולילה) שניתנו בימים 24.2.2022 ו-21.6.2022. בפסק הדין הורשע המערער בע"פ 4762/22, מר עמרם כנפו (להלן: כנפו), בשלוש עבירות של לקיחת שוחד ושלוש עבירות של מרמה והפרת אמונים. בגין מעשים אלה נגזרו עליו 5 שנות מאסר בפועל; מאסר מותנה; קנס כספי בסך 100,000 ש"ח או 5 חודשי מאסר בפועל תמורתו; חילוט בסך 75,000 ש"ח; ופסילה מכהונה כחבר ועדה לתכנון ובניה (לפי סעיף 44ב(ב) לחוק התכנון והבניה, התשכ"ה-1965).

המערער 1 בע"פ 4915/22, מר יצחק דרי (להלן: דרי); כנפו ודרי יכוננו להלן: המערערים), הורשע בארבע עבירות של לקיחת שוחד, בשתי עבירות מרמה והפרת אמונים וכן בעבירות הלבנת הון, פעולות ברכוש אסור וניהול ספרי חשבונות כוזבים. בגין מעשים אלה נגזרו עליו 6 שנות מאסר בפועל; מאסר מותנה; קנס כספי בסך 200,000 ש"ח או 8 חודשי מאסר בפועל תמורתו; חילוט מחצית מדירה בעיר אשדוד בשווי של 1,375,000 ש"ח; ופסילה מכהונה כחבר ועדה לתכנון ובניה. על המערער 2 בע"פ 4915/22, חברת כד-גל בע"מ שהקים דרי (להלן: חברת כד-גל), נגזר קנס (סמלי) בסך 100 ש"ח.

יצוין כבר עתה כי הערעורים שלפנינו נסבו תחילה גם על הכרעת הדין, אך מופנים עתה לגזר הדין בלבד, והכל כפי שיפורט להלן.

תמצית העובדות וההליכים

1. נגד המערערים הוגש בשנת 2017 כתב אישום שמייחס להם עבירות שוחד והפרת אמונים שבוצעו בתקופה שבה אחזו במשרות ציבוריות בעיריית אשדוד. כנפו שימש בתקופה הרלוונטית לכתב האישום במספר תפקידים בעירייה ובכלל זאת סגן ראש העירייה, חבר מועצה וחבר בוועדת המשנה לתכנון ובניה (להלן: ועדת המשנה); ודרי שימש כממלא מקום ראש העירייה, כחבר מועצה וכחבר בוועדת המשנה. בעיקרם של דברים, האישומים נוגעים לפרשות שונות שבמסגרתן קיבלו המערערים כספי שוחד מיזמים בזיקה לפרויקטים נדל"ניים בעיר אשדוד. כך, במסגרת האישום הראשון, הואשם כנפו כי סיכם עם יזם (יחיאל אבו; להלן: אבו) שידאג לשינוי ייעוד קרקע מבית החלמה ליולדות למגורים. בתמורה לכך, קיבל כנפו אופציה לרכוש את הקרקע בתמורה ל-2.1 מיליון ש"ח. בהתאם לסיכום זה, הוגשה בקשה לשינוי ייעוד הקרקע, וועדת המשנה המליצה לאשר 28 יחידות דיור בהמלצת כנפו. בהמשך, השתתף כנפו בישיבת ועדת משנה שבמסגרתה אושר פטור מהשגת יחידות דיור מתוך מאגר קיים ("יחידות אוויר"), וזאת מבלי שהודיע שיש לו עניין אישי בהחלטה. כנפו המשיך לקדם את הפרויקט כחבר בוועדת המשנה בדרכים שונות. במסגרת האישום השני נטען כי חרף ניגוד העניינים שכנפו היה מצוי בו בשל המפורט באישום הראשון, המשיך לדון בבקשותיו של אבו שהגיעו לדין בוועדה המקומית לתכנון ולבניה.

במסגרת האישום השלישי נטען כי כנפו קיבל מחברת "מגדלי נוף" סך של 80,000 ש"ח עבור קידום פרויקט בניה שבמסגרתו הוגשה גם בקשה להגדלת זכויות הבניה של החברה. מספר שנים לאחר שאושרה תוספת יחידות דיור בפרויקט, השתתף כנפו בישיבות שנגעו לתוספת נוספת של יחידות דיור.

במסגרת האישום הרביעי נטען כי בין דרי לבין חברת "קדמת עדן" נערך הסכם שלפיו דרי יקדם פרויקטים שונים וביניהם פרויקט "מבוא אשדוד" בתמורה לתשלום. דרי פעל לקידום הפרויקט וקיבל סך של 46,893 ש"ח (כהלוואה לחברה בבעלות אחר) וחלק בלתי ידוע מתוך 1.5 מיליון ש"ח. דרי הלבין את כספי השוחד על ידי ערבובם בכספים לגיטימיים, ביצע פעולות ברכוש אסור, ולא כלל בספרי הנהלת החשבונות שלו סכום של 1.5 מיליון ש"ח. כחלק מפעולותיו באישום זה, דרי שילם לכנפו סכום של 107,180 ש"ח בגין אישור מינהל מקרקעי ישראל לפרויקט. כנפו, לאחר שטיפל בהוצאת האישור, ניהל מטעם העירייה (בחלוף מספר שנים) את המשא ומתן מול חברת "מבוא אשדוד" תוך ניגוד עניינים.

במסגרת האישום החמישי, נטען כי דרי נטל משלושה יזמים שזכו במכרז לשיווק קרקע ברובע ט"ז באשדוד שוחד בסך כולל של 2,348,322 ש"ח. דרי הציע ליזמים, לאחר זכייתם במכרז (ובהיותו חבר מועצה וחבר בוועדת המשנה), כי יפעל לאישור תוספות יחידות דיור בפרויקטים ברובע ט"ז, בתמורה לסכומי כסף שיקבל מהם. בישיבת ועדת משנה שבה לא השתתף דרי אושרה תוספת של 15% לכמות יחידות הדיור המקורית; ובהמשך בישיבת ועדת משנה תמך דרי בהצעה נוספת שהיה כדי להיטיב עם היזמים, יותר משהומלץ על ידי הדרג המקצועי.

במסגרת האישום השישי מובאות שלוש פרשיות ביחס למגרשים שונים בעיר אשדוד. בכל הנוגע למגרש המכונה "מגרש 136", נטען כי כנפו קיבל כספים מבעל המגרש ומרוכשת המגרש (חברת "יחד הבונים" שהייתה בשליטת יצחק חדד וקלוד נחמיאס) בתמורה לקידום זכויות הבניה בו. כנפו קידם את הגדלת זכויות הבניה וסייע בהפחתת היטל ההשבחה. בכל הנוגע למגרש המכונה "ג'1", נטען כי דרי קיבל כספים מקלוד נחמיאס (בעל המגרש) על מנת לקדם פרויקט במגרש, ולימים בדיון בוועדת המשנה הוגדלו זכויות הבניה בפרויקט. בכל הנוגע למגרשים המכונים "15" ו-"18" (שהיו בבעלות קלוד נחמיאס), כנפו ודרי השתתפו בישיבות בהן נדונו סוגיות שקשורות למגרשים הגם שהיו מצויים בניגוד עניינים נוכח הפרשיות האחרות שבאישום זה.

במסגרת האישום השביעי, נטען כי בשנים 2006-2007 נתן דרי הלוואה על סך 995,000 ש"ח מכספי חברת כד-גל לחברת "יחד הבונים" באמצעות בעלי השליטה בה, קלוד נחמיאס ויצחק חדד. בנסיבות אלו, העמיד עצמו דרי בניגוד עניינים ביחס לחברת יחד הבונים, בהיותו מחד נושה של החברה ומאידך מייעץ לה וחבר מועצה שיכול להיטיב את מצבה.

במסגרת האישום השמיני, נטען כי דרי סיכם עם הרצל שמריז, כי יקדם את פרויקט "שומרז סיטי" בעיר אשדוד וזאת בתמורה להעסקת חתנו כאדריכל הפרויקט ולמתן הנחה לשני ילדיו ברכישת דירות בפרויקט.

2. ביום 25.2.2022 ניתנה הכרעת הדין, שמשטרעת על פני למעלה מ-300 עמודים, שבמסגרתה הרשיע בית המשפט המחוזי את המערערים במיוחס להם בכתב האישום. ביום 21.6.2022, לאחר שנשמעו ראיות הצדדים לעונש, גזר בית המשפט המחוזי על המערערים את העונשים שפורטו לעיל.

3. בית המשפט קבע תחילה כי הגם שמדובר במספר עבירות שנפרסו על פני תקופה ארוכה, יש לראות בעבירות כולן "אירוע אחד" ולקבוע מתחם כולל ביחס לכל אחד מהנאשמים. זאת, בין היתר מאחר שהערכים המוגנים שבבסיס העבירות זהים; כי העבירות כולן נוגעות לפרויקטים נדל"ניים בעיר אשדוד; שהעבירות התאפשרו או נעשו בזיקות להחלטות בוועדת המשנה בה כיהנו המערערים בתקופות שונות; ונוכח הקשר ההדוק בין המערערים והשפעתם

זה על זה. אשר לערכים החברתיים שנפגעו כתוצאה ממעשיהם, עמד בית המשפט על עבירת השוחד והסכנה שגלומה בה. כך, צוין כי השחיתות השלטונית היא נגע שיש לבערו מהחברה, וכי המערערים פגעו פגיעה חמורה בטוהר המידות של פקידי הציבור, בפעילותו התקינה של המינהל והשירות הציבורי ובאמון הציבור במערכת השלטונית. עוד צוין כי בתיקון חוק העונשין, התשל"ז-1977 משנת 2010 (חוק העונשין (תיקון מס' 103), התש"ע-2010; להלן: תיקון 103 לחוק העונשין ו-חוק העונשין) הוחמרה הענישה בעבירת לקיחת שוחד, וזו הועמדה על 10 שנים (חלף 7 שנים). בכך חיווה המחוקק דעתו על החומרה שגלומה בעבירה זו (יוער כי תיקון זה רלוונטי אך לאישומים 4 ו-8, בעניינו של דרי). בית המשפט התייחס גם לערכים המוגנים בעבירת המרמה והפרת האמונים (הבטחת אמון הציבור בעובד הציבור; טוהר מידותיהם של עובדי הציבור; והבטחת תקינות פעילותו של המינהל הציבורי); כמו גם לערכים המוגנים בעבירות לפי חוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 (להלן: חוק איסור הלבנת הון) וחוקי המס. בית המשפט עמד על הפסיקה הנוהגת, והדגיש כי בעבירת השוחד בתי המשפט מעניקים משקל רב למעמדו הפורמלי ולהשפעתו בפועל של עובד הציבור, לגובה המתת, לשאלה אם נלקח לכיסו האישי, לאופי המעשים, לסטייה מן השורה ולנזק שנגרם לאינטרס הציבורי.

4. אשר למידת הפגיעה של המערערים בערכים החברתיים המוגנים, ציין בית המשפט כי מעשיהם נפרסו על פני תקופה ארוכה, תוך ניצול ציני של מעמדם ותאוות בצע. במסגרת המעשים שלשלו המערערים לכיסם סכומי עתק (בפרט בכל שאמור בדרי) ודאגו במרבית המקרים לתת תמורה מלאה לנותני השוחד תוך סטייה ברורה מן השורה ופגיעה באינטרס הציבורי. זאת, באופן שפוגע בדמותו של השירות הציבורי ובטובת העיר אשדוד ותושביה. המערערים, כך נקבע, פעלו בדרך מתוחכמת ומבלי ליידע איש בנוגע למעורבותם האישית בפרויקטים השונים, ובכך יכלו לפעול לקידום ענייניהם האישיים ביחד ולחוד. צוין כי הגם שאין מדובר בנאשמים שנשאו משרות בכירות במיוחד, אין לראותם כאנשי ציבור זוטרים. עוד נקבע כי יש לתת את הדעת לכך שפעולות המערערים בוצעו בזיקה לתהליכי תכנון ובניה במסגרת ועדת המשנה ומחוצה לה, ולא אחת התקבלו החלטות בניגוד לעמדות גורמי המקצוע ומכאן גם החומרה היתרה שגלומה במעשיהם. בהמשך פרט בית המשפט גם את מידת הפגיעה בערכים המוגנים שגלומה במעשיהם של המערערים בכל אחד מן האישומים.

בכל הנוגע למתחמי הענישה, דחה בית המשפט את עמדת המדינה, שעתרה לגזור עונש זהה על שניהם. בית המשפט מצא כי גם בהינתן מעמדו הרם יותר של כנפו, מספר העבירות והימשכותן והשוחד שהתקבל בגדרן מחייב השתתפות עונש חמור יותר על דרי. משכך, בית המשפט מצא להעמיד את המתחם בעניינו של כנפו על 5 עד 8 שנות מאסר בפועל לצד ענישה נלווית וקנס שנע בין 100,000 ש"ח ל-300,000 ש"ח. וזאת בשים לב לכך שהורשע בשלוש עבירות של לקיחת שוחד בשווי כולל של 240,000 ש"ח (לצד אופציה לרכישת המגרש באישום הראשון בשווי שנע בין מאות אלפי ש"ח ועד למיליון ש"ח) ובשלוש עבירות של הפרת אמונים.

בעניינו של דרי מצא בית המשפט להעמיד את המתחם על 6 עד 10 שנות מאסר בפועל לצד ענישה נלווית וקנס שנע בין 200,000 ש"ח ל-600,000 ש"ח. וזאת בשים לב לכך שהורשע בארבע עבירות של לקיחת שוחד בשווי כולל של לפחות 2,539,588 ש"ח (לצד חלק לא ידוע מתוך מיליון וחצי ש"ח באישום הרביעי); ולצד הזכות שחתנו יועסק בפרויקט שמתואר באישום השמיני); בשתי עבירות הפרת אמונים; ובהלבנת הון, פעולה ברכוש אסור ובניהול ספרי חשבונות כוזבים.

5. אשר לקביעת עונשם של המערערים בגדרי המתחם, עמד בית המשפט על כך שהמערערים נעדרים עבר פלילי ועל תרומתם הציבורית הענפה בעיר אשדוד. כמו כן, תוארה הטלטלה שעברו המערערים ובני משפחתם מרגע פתיחת החקירה ועד לסיום ההליך המשפטי. בית המשפט מצא שיש ליתן משקל לא מבוטל לגילו של דרי, שהיה בעת

מתן גזר הדין בן 77. עוד תואר כי המערערים כפרו במיחוס להם ולא נטלו אחריות על מעשיהם. בית המשפט אף מצא ליתן משקל לשיקול הרתעת הרבים, בין היתר בשל מאפייניה הייחודיים של עבירת השוחד. בית המשפט עמד על טענות המערערים ביחס למצבם הרפואי ומצא כי יש ליתן להן משקל, אך בגדר המתחם בלא לסטות ממתחם העונש ההולם. בית המשפט מצא בנוסף כי שיקול חלוף הזמן ממועד ביצוע העבירות ועד להגשת כתב האישום מוליך להקלה בעונשם של המערערים. בכל הנוגע לעקרון אחידות הענישה, דחה בעיקרם של דברים בית המשפט את טענות המערערים. כך, צוין כי הגם שהיזמים (נותני השוחד) נענשו בעונשים כלכליים בעיקרם, ישנו הבדל תהומי בין העבירות שבהן הורשעו היזמים לבין העבירות שבהן הורשעו המערערים; והבדל נוסף נעוץ בבחירתם של היזמים להגיע להסדר טיעון ולקחת אחריות על מעשיהם בסמוך לאחר הגשת כתב האישום. משכך מצא בית המשפט כי יש בשיקול זה כדי להשפיע על עונשם של המערערים, אך במשורה.

6. נוכח כל האמור לעיל מצא בית המשפט לגזור על המערערים את העונשים שפורטו לעיל, ובכללם, כאמור, 5 שנות מאסר בפועל לכנפו ו-6 שנות מאסר לדרי. בית המשפט מצא גם כי העבירות שבהן הורשעו המערערים הן עבירות שדבק בהן במובהק פגם מוסרי חמור שמצדיק הטלת קלון. כך, צוין כי לצד סוג העבירות, גם נסיבות ביצוען, ריבוי והימשכותן יש הצדקה להטלת קלון ולפגיעה - כנגזר מכך - בזכותם להיבחר מחדש למוסדות שבמסגרתם פעלו.

אשר לחילוט בעניינו של דרי, ציין בית המשפט כי כספי השוחד שגרף לכיסו מגיעים לסכום כולל של לפחות 2,539,215 ש"ח, ואף עמד על כך כי דרי ערבב בין כספי שוחד לבין כספים חוקיים וביצע פעולות ברכוש אסור. בית המשפט קבע כי סך הסכומים שאותם הוא מצווה לחלט על פי הוראות הדין עומד על למעלה מ-6,700,000 ש"ח אך ציין שהמדינה עתרה להורות אך על חילוט מתוך רכושו של דרי בשווי 1,500,000 ש"ח (מחצית משווי דירת המגורים; להלן: דירת המגורים או הנכס). לאחר ששמע את דברי אשתו של דרי, הורה בית המשפט על חילוט מחצית משווי הנכס, וכי הסכום שיחולט לא יעלה סך של על 1,375,000 ש"ח. עוד נקבע כי מכירת הנכס וחילוט מחצית שוויו יבוצעו בעוד 12 חודשים, ובתוך תקופה זו ניתנה לדרי אפשרות לשלם לקופת המדינה סך של 1,375,000 ש"ח במקום החילוט. בעניינו של כנפו, הורה בית המשפט על חילוט בסך 75,000 ש"ח, וזאת (בהתאם להסכמה דיונית של הצדדים) מתוך קרן השתלמות שנתפסה.

הערעורים ופסק הדין החלקי

7. הערעורים שלפנינו כוונו הן להכרעת הדין, הן לגזר הדין. בד בבד עם הגשת הערעורים הגישו המערערים בקשות לעיכוב ביצוע גזר הדין, וביום 9.8.2022 הורה השופט י' עמית על עיכוב ביצוע המאסר בפועל. במסגרת הערעורים על הכרעת הדין השיגו המערערים על הרשעתם בכל אחד מן האישומים. קיימנו שלושה ימי דיונים, שבמהלכם שמענו באריכות את טיעוני באי כוחם של המערערים ואת תשובת המדינה. לאחר שמיעת טענות הצדדים הצענו למערערים לחזור בהם מהערעורים ככל שאלה נוגעים להכרעת הדין, למעט ערעורו של דרי ביחס להרשעתו באישום השביעי לכתב האישום. כמו כן, הצענו למדינה להסכים לקבלת הערעור על הכרעת הדין ביחס להרשעתו של דרי באישום זה. הצדדים נעתרו להצעתנו וביום 19.7.2023 ניתן פסק דין חלקי בערעורים, בזו הלשון (ההדגשה במקור - ע' פ'):

"לאחר שמיעת טיעונים מלאים של הצדדים ובעקבות הערותינו, והסכמת הצדדים לאחר התייעצות עם באי כוחם, נדחה בהסכמה ערעורו של המערער בע"פ 4762/22, מר עמרי כנפו, על הכרעת הדין.

ערעורו של המערער 1 בע"פ 4915/22, מר יצחק דרי (להלן: דרי), על הכרעת הדין נדחה בכל שאמור באישומים 1-6 ו-8.

הערעור על האישום השביעי מתקבל בהסכמה ודרי מזוכה מן האישום.

מתן גזר הדין נדחה לעיון".

הערעורים על גזר הדין

8. כנפו טוען בערעורו כי בגזר הדין נפלו שגגות רבות. בכלל זאת, לטענתו היה על בית המשפט ליתן משקל רב יותר לתפקידים הפורמלי (הזוטר, לדבריו) של דרי ושלו, ולנסיבות ביצוע העבירות. אשר לעונש ההולם בתוך המתחם, טוען כנפו כי יש ליתן משקל לשורת נסיבות ובהן הפגיעה של העונש בו ובאשתו, ובכלל זאת מצבם הרפואי של השניים; תרומתו הציבורית הענפה; העדרו של עבר פלילי; ושיתוף הפעולה שלו בחקירתו. עוד לדבריו, בית המשפט לא נתן משקל לכך שחלק מן העבירות שבהן הורשע בוצעו לפני תיקון 103 לחוק העונשין, שאוזכר לעיל. לבסוף, לטענתו, יש ליתן משקל לשיקול חלוף הזמן מביצוע העבירות ועד למועד גזר הדין כמו גם לעקרון אחדות הענישה, בשים לב לעונשיהם של המעורבים האחרים בפרשה. דרי הצטרף למרבית טענותיו של כנפו והוסיף כי היה מקום להקל בעונשו גם בשים לב לעונש שנקבע במסגרת הסדר הטיעון שעליו חתם (הסדר טיעון שבוטל; ראו לעניין זה בג"ץ 2069/18 דרי נ' בית המשפט המחוזי באר שבע (13.5.2018) והחלטת בית המשפט המחוזי מיום 14.2.2018). עוד ציין דרי כי יש להעניק משקל רב לגילו (78 שנים) ולמצבו הרפואי. בכל הנוגע לעונש החילוט שהוטל עליו, טוען דרי כי מדובר בעונש תקדימי ולא סביר, שיאלץ את אשתו, בגילה המתקדם, לעזוב את דירת המגורים שלהם.

9. המדינה מצדה סומכת ידיה על גזר הדין של בית המשפט המחוזי. לטענתה, אין מקום להתערב במתחמים שקבע בית המשפט המחוזי, שתואמים למדיניות הענישה ולנסיבות ביצוע העבירות. אשר לחלוף הזמן מביצוע העבירות ועד לסיום המשפט, עמדה המדינה על סד הזמנים בקידום ההליך וטענה כי לא שקטה על שמריה ופעלה במהירות ראויה ביחס לנסיבות ברורה של פרשה מורכבת ומסובכת כמו זו שבה הורשעו המערערים. אשר למצבו הבריאותי של דרי, טוענת המדינה כי המשקל שיש ליתן לשיקול זה יכול לבוא בגדר מתחם הענישה, אך לא בחריגה ממנו. בכל הנוגע לענישה הכלכלית של המערערים, מציינת המדינה כי מדובר בענישה שאף אינה מגיעה לגובה כספי השוחד שקיבלו המערערים, ומשכך אין מקום להתערב בסכומים שקבע בית המשפט המחוזי. בהתייחס לדירת המגורים, ציינה המדינה כי אין מדובר בחילוט תקדימי; כי בית המשפט המחוזי בדק את תנאי המחיה הסבירים שיהיו לאשתו של דרי לאחר מכירת הדירה; וכי ממילא ניתנה בידיו של דרי אפשרות לשלם את סכום החילוט וכך להימנע ממכירת הדירה.

דין והכרעה

10. בית המשפט המחוזי העמיד כאמור את עונשי המאסר של כנפו ושל דרי על 5 ו-6 שנות מאסר בפועל (בהתאמה). כידוע, לא בנקל תתערב ערכאת הערעור בחומרת העונש שהוטל על ידי הערכאה הדיונית (ראו באופן כללי, למשל בע"פ 2216/21 עשור נ' מדינת ישראל, פסקה 16 (19.12.2021) (להלן: עניין עשור)). עם זאת, במקרה

דן, אני סבור כי מתקיימות מספר נסיבות - בהן גם נסיבות שלא עמדו לפני בית המשפט המחוזי - שמצדיקות התערבות מסוימת בגזר הדין של בית המשפט המחוזי.

מדיניות הענישה הנוהגת וחומרת מעשיהם של המערערים

11. רבות כבר נכתב על חומרתן של עבירות השוחד והפרת האמונים, עבירות שמצויות בפרק ט לחוק העונשין, שכותרתו "פגיעות בסדרי השלטון והמשפט". קביעתן של עבירות אלו בספר החוקים נועדה להגן על פעילות התקינה של המינהל, על אמון הציבור במערכות השלטון ועל טוהר המידות של עובדי הציבור (ראו למשל, מני רבים: ענין עשור, פסקה 17; ע"פ 3295/15 מדינת ישראל נ' גפסו, פסקה 18 (31.3.2016) (להלן: ענין גפסו)). כך, צוין בעבר ביחס לעבירות השוחד כי:

"עניין בהפרה עמוקה של היסודות הבסיסיים עליהם נשען המינהל הציבורי בפעולתו. יסודות אלה מושתתים על קיום חובה לפעול בכל מצב מתוך ראיית האינטרס הציבורי וטובת האזרחים, ולהימנע משימוש פסול בהענקת טובות הנאה כאמצעי לרכישת כוח שלטוני. עבירות השחיתות השלטונית מביאות עימן נזק רב ליסודות השלטון, ומערערות את אמון הציבור בנבחריו. הן מקעקעות את אמון האזרח במנהיגיו, ואת בטחונו בטוהר שיקוליהם. עבירות השוחד והשחיתות פוגעות פגיעה רחבת היקף ביחסי השלטון והאזרח, ובמבנה החברתי כולו" (ע"פ 1224/07 בלדב נ' מדינת ישראל, פסקה 87 (10.2.2010) (להלן: ענין בלדב); בג"ץ 7074/93 סוסיא נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מח(2) 749, 777 (1994); כן ראו, למשל, מהעת האחרונה ע"פ 8618/19 מדינת ישראל נ' מילר, פסקה 8 (12.7.2022) (להלן: ענין שמעוני)).

12. העבירות שביצעו המערערים מצויות בנקודת ההשקה בין שני תחומים שמצדיקים הקפדה יתרה על טוהר המידות: התחום המוניציפלי ותחום התכנון והבניה. ראשית, בכל הנוגע לעובדי השלטון המקומי (הדרג הנבחר והדרג המינהלי) יש ליתן את הדעת לזיקה (הגאוגרפית והאישית) בינם לבין בעלי אינטרסים במישור המקומי; לריכוז הסמכויות שקיים בשלטון המקומי (בפרט בידי ראש הרשות); ולכך שהדרג הפוליטי הנבחר בשלטון המקומי מחזיק בסמכויות ביצוע בתחומים מקצועיים מובהקים. פסיקתנו עמדה על כך בזו הלשון: "הדרג הפוליטי (נבחר הציבור) בשלטון המקומי, ובעיקר כאמור ראש הרשות המקומית, מחזיק בסמכויות ביצוע, חלקן בעניינים בעלי אופי מקצועי מובהק, אשר בתחום השלטון המרכזי מופעלות בידי דרג מקצועי-פקידותי, לרבות בתחומים רוויי אינטרסים כלכליים. כך, חברי מועצת הרשות המקומית משמשים כחברי הוועדה המקומית לתכנון ולבניה (סעיף 18 לחוק התכנון והבניה [...]) מובן שמציאות זו מייצרת כר נרחב לחשש כי החלטות יתקבלו מתוך ניגוד עניינים, ככוח ובפועל" (בג"ץ 415/19 לוי נ' שר הפנים, פסקאות 22-24 (21.4.2020)). לכך יש להוסיף את העובדה שחברי המועצה בשלטון המקומי (למעט ראש הרשות וחלק מסגניו) אינם זכאים לשכר בעבור כהונתם (ראו באופן כללי: הצוות לבחינת דרכים לחיזוק שלטון החוק וטוהר-המידות בשלטון המקומי דין וחשבון 18-21 (2016)). תחום התכנון והבניה, מצדיק רגישות מיוחדת לתקינות ולטוהר ההליך המינהלי, בראש ובראשונה בשל ההשלכות מרחיקות הלכת של החלטות גורמי התכנון בעניין משאבי הקרקע-השלכות שאינן תחומות אך למישור הכלכלי (ראו והשוו: בג"ץ 3132/92 מושלב נ' הוועדה המחוזית לתכנון ולבניה, מחוז צפון, פ"ד מז(3) 748, 741 (1993); ד"נ 6/86 שולמן נ' ראש עיריית הרצליה, פ"ד מ(2) 485, 481 (1986)). זאת ועוד, כידוע, גורמי התכנון מצויים בממשקים הדוקים ויומיומיים עם גורמים בעלי אינטרסים, כוח והשפעה.

13. מעשיהם של המערערים נמשכו על פני תקופה ארוכה, ובמסגרתם ניצלו את מעמדם בעירייה ובגופי התכנון

על מנת לשלשל לכיסם הפרטי, ולכיסם של היזמים רווח כלכלי משמעותי, וזאת באמצעות הטיית החלטות של גורמי התכנון (החלטות שלא אחת התקבלו בניגוד לעמדת גורמי המקצוע). הגם שהמערערים לא נשאו במשרות הבכירות ביותר (בהשוואה לנאשמים שכיהנו למשל כשרים וכראשי עיריות), לבטח אין לראות בהם אנשי ציבור "זוטרים" כפי שביקשו לטעון בדיון לפנינו. משכך, מקובלת עליי במלואה מסקנת בית המשפט המחוזי כי המערערים פגעו פגיעה חמורה וקשה בערכים החברתיים המוגנים (שם, בעמ' 15).

14. אשר למדיניות הענישה בעבירות כגון דא, הרי שבית משפט זה עמד על החומרה היתרה שבעבירות השחיתות השלטונית עוד בראשית דרכו (ע"פ 20/53 ניימן נ' היועץ המשפטי, פ"ד ט 845, 860 (1955)). נוכח החומרה הגלומה בעבירה השוחד, ברוב המקרים כולל העונש בגינה רכיב של מאסר מאחורי סורג ובריח (ע"פ 3244/22 מדינת ישראל נ' ערן, פסקה 14 (20.9.2022); ע"פ 4318/20 מדינת ישראל נ' חסן, פסקה 26 (18.4.2021); ע"פ 4506/15 בר נ' מדינת ישראל, פסקה 7 לפסק דיני בגזרי הדין (11.12.2016) (להלן: עניין בר); ע"פ 5083/08 בניזרי נ' מדינת ישראל, פסקה 63 (24.6.2009) (להלן: עניין בניזרי); בקשה לקיים דיון נוסף בפסק דין זה נדחתה, דנ"פ 5651/09 בניזרי נ' מדינת ישראל (26.7.2009)). בהקשר זה, ניתן להצביע על מגמת החמרה בענישה שבאה לידי ביטוי הן בחקיקה, הן בפסיקה. כך, במסגרת תיקון 103 לחוק העונשין הוחמרה הענישה על לקיחת שוחד, ובדברי ההסבר לתיקון צוין כי עבירת לקיחת השוחד היא "עבירת השחיתות המצויה במדרג החומרה הגבוה ביותר" (דברי ההסבר להצעת חוק העונשין (תיקון מס' 108) (החמרת הענישה בעבירות שוחד), התש"ע-2009, ה"ח 465)). על מגמה דומה ניתן להצביע כאמור, גם בפסיקת בתי המשפט (ע"פ 5829/21 קירשנבאום נ' מדינת ישראל, פסקה 38 (24.8.2022) (להלן: עניין קירשנבאום)). החשיבות בענישה קפדנית בעבירות אלו נובעת לא רק מחומרת העבירות, אלא גם מן הקשיים שטמונים בגילויין (עניין גפסו, פסקה 41; ע"פ 449/11 חג'ג' נ' מדינת ישראל (19.5.2011)).

15. יוער למען שלמות התמונה כי לצד הרשעתו בעבירות לקיחת שוחד ומרמה והפרת אמונים, הורשע דרי גם בעבירות לפי חוק איסור הלבנת הון ולפי פקודת מס הכנסה [נוסח חדש] (להלן: פקודת מס הכנסה). הגם שדבריי מוקדו בעבירות השוחד והמרמה והפרת האמונים שבהן הורשעו המערערים, אין בכך כדי להפחית מחשיבותן של עבירות הלבנת ההון ועבירות המס, שאין זה המקום להרחיב בפגיעתן בכלכלת המדינה ובקופה הציבורית (ראו למשל, ע"פ 5783/12 גלם נ' מדינת ישראל, פסקה 111 (11.9.2014)).

16. מטבע הדברים, משרעת העונשים בעבירות השחיתות השלטונית היא רחבה, ותלויה בשורה ארוכה של נסיבות שכוללות בין היתר את מעמדו הפורמלי של עובד הציבור; את היקף העבירות שבהן הורשע; אופי המעשים שבהם הורשע; והאם הוכחה סטייה מן השורה. מבלי להאריך שלא לצורך, אעמוד בתמצית על הענישה בעבירות שוחד של בכירים ברשויות השלטון מהשנים האחרונות: בעניין קירשנבאום, הפחית בית משפט זה את עונש המאסר שנגזר על המערערת, חברת כנסת וסגנית שר הפנים לשעבר - שהורשעה ב-15 עבירות לקיחת שוחד, 4 עבירות בקשת שוחד, ועבירות מרמה והפרת אמונים לצד עבירות מס והלבנת הון - מ-10 שנות מאסר ל-7.5 שנות מאסר. בעניין שמעוני, הורשע איתמר שמעוני, ראש עיריית אשקלון בעבירות שוחד, הפרת אמונים, ועבירות מס לאחר שגייס יחד עם אחיו ומקורבו מיזמים בעיר בסך מאות אלפי שקלים. הערעורים לפני בית משפט זה הסתיימו בהסכמה כך שעונש המאסר שנגזר על שמעוני עמד על 4 שנות מאסר (ע"פ 8618/19 מדינת ישראל נ' מילר (31.3.2022)). בעניין בר התקבל ערעורו של ראש עיריית רמת גן והוא הורשע ב-4 עבירות קבלת שוחד, עבירות הפרת אמונים, הלבנת הון, שיבוש מהלכי משפט עשיית פעולה ברכוש אסור ועבירות מס. במסגרת הערעור הועמד עונשו על 3 שנות מאסר, חלף 5.5 שנים. בעניין שטרית (ע"פ 5076/14 שטרית נ' מדינת ישראל (29.12.2015)) נגזרו על אורי שטרית, שהורשע בין היתר ב-4 עבירות שוחד שנעברו במסגרת תפקידו כמהנדס העיר ירושלים, 7 שנות מאסר בפועל (כן ראו והשוו, בין היתר, לע"פ

7470/15 מלכה נ' מדינת ישראל (15.6.2016); ולע"פ 267/13 מדינת ישראל נ' לוי (23.6.2013); לענין בניזרי).

17. לצד הפרשות שתוארו לעיל, ניתן למצוא גם מקרים בהם הושתה ענישה פחותה (ראו למשל ע"פ 267/13 מדינת ישראל נ' לוי (23.6.2013); ענין בלדב). בהקשר זה הפנה כנפו בערעורו לפסיקה שמלמדת לשיטתו כי מתחם הענישה בעבירות שוחד צריך לכלול גם מאסר בדרך של עבודות שירות. אך יש להבהיר בהקשר זה כי מדובר ככלל בפרשות ישנות יותר, שלא מבטאות את מלוא מגמת החמרה בענישה שעליה עמדתי לעיל.

18. בחינת מתחמי הענישה שקבע בית המשפט המחוזי (5 עד 8 שנות מאסר לכנפו ו-6 עד 10 שנות מאסר לדרי) מגלה פנים לכאן ולכאן. תחילה אבהיר כי אין בידי לקבל את טענת המערערים כי מתחם הענישה הוא תקדימי או שאינו הולם את מעשיהם. אכן, המתחמים האמורים מוליכים למסקנה כי המערערים ירצו תקופות משמעותיות מאחורי סורג ובריח - אך מסקנה זו מתחייבת בעיני מחומרת מעשיהם וממגמת החמרה בענישה שעליה עמדתי לעיל. עם זאת, אין לכחד כי גם בשנים האחרונות נגזרו בפרשות דומות עונשי מאסר שנמוכים מהקצה התחתון של המתחם בענינים של המערערים. לכך יש להוסיף כי במדרג ההירארכי, המערערים שהינם בדרג בכיר, מצויים במקום נמוך יותר מזה של ראשי הרשויות שהופנינו לפסיקה בענינים. משכך, ומבלי לטעת מסמרות בגבולות המתחם בענינים של המערערים, סבורני כי את גבולו התחתון של מתחם העונש ההולם ניתן היה לקבוע בנקודה נמוכה יותר. בשים לב לאמור, אני סבור שהשיקולים הבאים מצדיקים להקל, במידת מה, בעונשים שהוטלו על המערערים: חלוף הזמן, עונשיהם של יתר המעורבים בפרשה והחרטה שהביעו בתום הערעור. בעניינו של דרי מצאתי להקל בעונשו בגין שני שיקולים נוספים והם גילו ומצבו הרפואי, כמו גם זיכויו מעבירת הפרת האמונים באישום השביעי. אעמוד על שיקולים אלה להלן.

שיקול חלוף הזמן

19. הצדדים האריכו בטענותיהם על פרק הזמן שחלף מביצוע העבירות ועד להכרעת בית המשפט המחוזי, ועל המשקל שיש ליתן לפרק זמן זה בגזירת עונשיהם של המערערים. בית המשפט המחוזי עמד על שיקול זה, ומצא כי יש להורות על הקלה מסוימת בעונשם של המערערים. אף אני בדעה כי היה מקום להקל בעונשם של המערערים בשל שיקול זה, וכפי שאפרט להלן, מצאתי כי יש בו כדי להביא להקלה בעונשם גם במסגרת הערעורים דנן.

20. העבירות שבהן הורשעו המערערים בוצעו בין השנים 2004-2009 (בענינו של כנפו) ובין השנים 2005-2011 (בענינו של דרי). החקירה הסמויה החלה בשנת 2009 ונמשכה עד לשנת 2012, אז עבר התיק לחקירה גלויה. בשנת 2014 הועבר התיק לפרקליטות ובשנת 2015 הועבר להשלמת חקירה. היחידה החוקרת ביצעה השלמות חקירה מרובות, ובחודש אפריל 2017 הוגש כתב האישום בפרשה. הכרעת הדין וגזר הדין ניתנו בשנת 2022. בסיכומם של דברים, הכרעת דינם של המערערים ניתנה בחלוף למעלה מעשור מהמעשים האחרונים שיוחסו להם בכתב האישום. אכן, מדובר בתיק רחב היקף, מורכב ואשר כלל (בתחילתו) נאשמים רבים. ואולם, בצד האמור אין להתעלם מן "הקושי הטמון בסטטוס של נאשם, מפאת הלחץ והחשש המתמיד בו נתון הנאשם והקושי שטמון בניהול ההליכים נגדו על המשך ניהול תקין של חייו ועל אפשרותו להשתקם" (ע"פ 2103/07 הורוביץ נ' מדינת ישראל, פסקה 334 (2008) (להלן: ענין הורוביץ); רע"פ 223/13 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 29 (13.11.2013)). לכך יש להוסיף כי הימשכות ההליכים עשויה להשפיע, ככלל, על אפשרויות התעסוקה של הנאשמים; על סביבתם; ומחלישה את ההרתעה שטמונה בהליך הפלילי - הן במקרה הקונקרטי, הן במישור הרטעת הרבים.

21. במקרה דנן, מקובלת עליו עמדת בית המשפט המחוזי כי יש ליתן משקל ממשי להימשכות ההליך. החקירה, מרגע שהפכה לגלויה (והחלה למעשה לתת אותותיה במערערים ובסביבתם) ועד להגשת כתב האישום, נמשכה כ-5 שנים. בהקשר זה ציין בצדק בית המשפט המחוזי כי ניתן היה לקצר את פרק הזמן האמור, גם אם לא באופן דרמטי. זאת ועוד, בית המשפט המחוזי ציין לחיוב את התנהלות באי כוח המערערים בניהול התיק, שלא דבקו בדרישות פרוצדורליות, לא דחו דיונים וניהלו את הגנת הנאשמים באופן יעיל. משכך, אין לראות בהם כגורם להתמשכות ההליכים (ע"פ 7696/14 גבריאלי נ' מדינת ישראל, פסקה יא (11.2.2015)). ודוקו: אין באמור כדי להטיל דופי בהתנהלות היחידה החוקרת, הפרקליטות או בית המשפט המחוזי. אף המערערים לא הציבו במוקד הטענות טענה לפגם ממשי בהתנהלות מי מהגורמים האמורים. חרף האמור, במצב הדברים הנוכחי, הרי שהמערערים ירצו את עונשם על עבירות שאת חלקן ביצעו לפני קרוב לשני עשורים. לכך יש להוסיף כי חרב הדין מתהפכת מעל ראשם של המערערים משך למעלה מעשור (ראו והשוו: עניין הורוביץ, פסקה 337). נוכח האמור מצאתי כי שיקול זה צריך להביא להקלה בעונשם של המערערים (וזאת מבלי לטעת מסמרות בטענות כנפו כי יש ליתן משקל גם לרמת הענישה שהייתה נהוגה בעת ביצוע העבירות, ראו באופן כללי ע"פ 5836/16 רובינסון נ' מדינת ישראל, פסקה 3 ב. (7.1.2018)).

אחידות הענישה: עונשיהם של יתר המעורבים בפרשה

22. טענה נוספת שיש בכוחה להקל בעונשיהם של המערערים נעוצה בעונשיהם של המעורבים האחרים בפרשה. כידוע, עקרון אחידות הענישה הוא עקרון יסוד בשיטתנו, ואחת מנגזרותיו היא החובה להבטיח יחס הולם בין עונשיהם של המעורבים השונים באותה פרשה, כך שמדרג הענישה ישקף את חלקם היחסי של כל אחד מהמעורבים בה (ע"פ 8172/21 חג'אזי נ' מדינת ישראל, פסקה 18 (15.5.2022)); ע"פ 4536/21 פרץ נ' מדינת ישראל, פסקה 15 (4.11.2021)). יישומה של חובה זו משתנה מטבעם של דברים ממקרה למקרה, ועל בית המשפט לשקול, בין היתר, את חומרת המעשים שביצע כל אחד מן הנאשמים ביחס לאחרים בשים לב לנסיבותיו האישיות של כל נאשם (עניין עשור, פסקה 20).

23. בענייננו, טוענים המערערים כי יתר המעורבים בפרשה (על אישומיה השונים) - הם היזמים שהואשמו במקור כ"נותני השוחד" - הגיעו להסדרי טיעון עם המדינה ולא הוטל על מי מהם עונש מאסר מאחורי סורג ובריח. בית המשפט המחוזי מצא לתת משקל לטענה זו, אך הדגיש כי "ישנו הבדל משמעותי שלא לומר תהומי, בין העבירות בהן הורשעו [המערערים - ע' פ'] לבין אלו בהן הורשעו כל אחד מהיזמים" (שם, בעמ' 29). בהקשר זה, שם בית המשפט המחוזי את הדגש על כך שהמערערים הורשעו בשורת עבירות לקיחת שוחד (לצד עבירות נוספות) בפרויקטים שונים, ואילו כל אחד מהיזמים הורשע ביחס לפרויקט אחד ובעבירות קלות יותר (בהתאם להסדרי הטיעון, ראו בגזר הדין, בעמ' 28-29). דבריו של בית המשפט המחוזי מקובלים עליו במלואם. בשים לב למסכת העבריינית שבה הורשעו המערערים ולכך שיתר המעורבים סיימו עניינם בהסדרי טיעון, ראוי וצודק כי עונשם יהא חמור באופן ניכר משל יתר המעורבים בפרשה. הגם שכך, הפערים בענישה במקרה דנן גדולים מאד (השוו: עניין קירשנבאום, פסקה 47): על חלק מנותני השוחד על פי כתב האישום המקורי (שהורשעו בהסדר הטיעון בעבירה של סיוע להפרת אמונים) נגזרו עונשי מאסר על תנאי וענישה כלכלית בלבד; ואילו על מקבלי השוחד - המערערים - נגזרו עונשי מאסר ממושכים מאחורי סורג ובריח. לפערים אלה יש ליתן משקל בבחינת עונש המאסר שיוטל על המערערים.

חרטה

24. כזכור, המערערים כפרו במיוחס להם וניהלו משפטם בערכאה הדיונית. עם זאת, בשלב הערעור שינו עמדתם ולקחו אחריות על העבירות שביצעו. כך, כנפו הבהיר במסגרת חזרתו מערעורו על הכרעת הדין כי הוא מקבל בהרכנת ראש את הכרעת בית המשפט וכי הוא נוטל אחריות באופן גורף על כל המעשים שבהם הורשע; דרי מצדו ציין כי הוא נוטל אחריות מלאה על מעשיו ומכיר בכך שפעל שלא כדין (פרוטוקול הדיון מיום 19.7.2023, בעמ' 2, ש' 7-9 ו-30-33). החרטה ולקיחת האחריות מצד המערערים במקרה דנן - גם אם נעשתה רק בשלב הערעור - נושאת עמה ערך מסוים, הגם שברור כי אין מקום להשוואה בין קבלת אחריות בערכאה הדיונית לבין קבלת אחריות בשלב מאוחר זה (ראו והשוו לע"פ 6934/21 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקאות 21-25 (30.6.2022), ולפסק הדין שלי ושל השופטת ע' ברון באותו עניין; ע"פ 745/18 סעדון נ' מדינת ישראל, פסקאות 13-14 (24.11.2020)). משכך, מצאתי לזקוף לזכותם של המערערים את שינוי עמדתם בשלב זה (השוו: ע"פ 5405/21 כהן נ' מדינת ישראל, פסקה 29 (24.8.2022)).

בעניינו של דרי - זיכוי וגילו ומצבו הרפואי

25. בעניינו של דרי מתעוררות שתי נסיבות נוספות שמצדיקות הקלה בעונשו. ראשית, יש ליתן משקל לזיכוי מעבירת מרמה והפרת אמונים באישום השביעי - וברי כי לזיכוי זה יש משמעות בגזירת עונשו. שנית, יש לעמוד על גילו ועל מצבו הרפואי של דרי. דרי בן 78, ובהתבסס על חוות דעת שהוגשו בבית המשפט המחוזי (וחקירת אחד מעורכי חוות הדעת) נקבע כי מצבו הקוגניטיבי אינו מן המשופרים. בית המשפט המחוזי מצא ליתן משקל למצבו הרפואי בגדר מתחם העונש שקבע, וציין בין היתר כי שירות בתי הסוהר קיבל לידי את חוות הדעת שהוגשו, ומצא כי אין במצבו הבריאותי כדי להשליך על מהלך מאסרו או על יכולתו לשאת מאסר. במסגרת הדיון לפנינו ביקשו באי כוחו של דרי להגיש חוות דעת עדכנית, ובמסגרת הדיון, לאחר שמיעת הסתייגות המדינה מהגשתה, החלטנו לעיין בה. העולה ממנה - מבלי להאריך שלא לצורך - הוא שלדרי ירידה קוגניטיבית נמשכת והדרגתית (שהחמירה) וכי הוא נזקק לעזרה גם בתפקוד יומיומי. התנגדות המדינה להגשת חוות הדעת נשענה על כך שלא יתאפשר למדינה לחקור את ד"ר פרלוב שערכה אותה. בהקשר זה יש לציין כי בית המשפט המחוזי קבע בגזר הדין כי האמור באחת מחוות הדעת שהגיש דרי (שנערכה על ידי ד"ר איגור ברש, שנחקר בבית המשפט) מופרז ואינו משקף לאשורו את מצבו הקוגניטיבי של דרי (בעמ' 27 לגזר הדין). זאת ועוד, יובהר כי דרי שימש עד לאחרונה חבר ועד מנהל במכללה; וכי רישיון הנהיגה שלו עודנו בתוקף. באי כוחו של דרי ביקשו לטעון כי נוכח מצבו הרפואי, יש לראות במקרה דנן באחד מאותם מקרים חריגים שמצדיקים הימנעות מהשתתף מאסר בפועל (או למצער לחרוג ממתחם הענישה מטעמי צדק; זאת, תוך הפנייה לפסק דיני בע"פ 5669/14 לופוליאנסקי נ' מדינת ישראל, פסקה 221 (29.12.2015) (להלן: עניין לופוליאנסקי)). ואולם, לאחר שעייתי במסמכים הרפואיים ובטענות הצדדים, איני סבור שיש מקום לסטות מקביעות בית המשפט המחוזי ביחס למצבו הרפואי של דרי ולהשלכות מצב זה על הענישה במקרה דנן. כך, איני סבור שהמקרה דנן בא בגדרי אותם מקרים חריגים שבהם מצבו הרפואי של מי שהורשע בדן מצדיק הימנעות מהשתתף מאסר בפועל. כידוע, עצם הטענה כי מי שהורשע בדן סובל מבעיות רפואיות אין בכוחה כדי למנוע השתתף עונש מאסר בפועל. כפי שצייתי בעניין לופוליאנסקי:

"גם נאשם החולה במחלה קשה, או כזה שהמאסר יסב לו סבל רב וייחודי, עלול להישלח לשאת בעונש מאסר בפועל, מאחורי סורג ובריח. הדברים נכונים גם כאשר עסקינן במי שמצבו הבריאותי רעוע. [...] כאשר עסקינן במצב רפואי, ככלל, הנחת המוצא היא כי גורמי הרפואה בשירות בתי הסוהר ערוכים לטפל באסירים במצבים רפואיים שונים, כולל כאלה שאינם פשוטים כלל ועיקר" (שם, פסקה 222; כן ראו עניין בר, פסקה 10 לפסק דיני בגזרי הדין).

לצד האמור, הפסיקה כבר עמדה על כך שקיים שוני ממשי בין עונש מאסר ממושך שנגזר על עבריין בריא וצעיר

לבין עונש כאמור שמוטל על אדם מבוגר שמצוי במצב בריאותי הולך ומחריף (ראו, למשל, ע"פ 7453/09 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 15 (16.3.2011)). האיזון הראוי בענייננו הוא הענקת משקל גדול יותר למצבו הבריאותי ולגילו של דרי בקביעת אורך מאסרו.

26. ויודגש: לא בנקל אנו מורים כי אדם בגילו של דרי, שבריאותו לקויה, יישא במאסר ממושך מאחורי סורג ובריח. עם זאת, טיבן של העבירות שבהן הורשע דרי והאינטרס הציבורי במלחמה בשחיתות מחייבים תוצאה זו. לצד זאת נציין כי אם חלילה יחולו תמורות במצב בריאותו של דרי, וככל שתהיה לכך עילה, עומדת לו על פי דין הזכות לפנות בבקשה לשחרור על תנאי ממאסר (סעיף 7 לחוק שחרור על-תנאי ממאסר, התשס"א-2001; השוו: ענין בר, הערעור על גזרי הדין, פסקה 12).

יתר רכיבי הענישה

27. לא ראיתי להתערב ביתר רכיבי הענישה שהוטלו על המערערים. בהקשר זה יצוין כי מרבית טענותיהם (הכתובות ובעל פה) של דרי וכנפו כוונו לעונשי המאסר בפועל, וממילא, לא עלה בידי המערערים להצביע על עילה להתערבותנו בגזר הדין של בית המשפט המחוזי בכל הנוגע לרכיבי הענישה האחרים (ואציין כי הדבר אמור גם בכל הנוגע לקנס שהוטל על חברת כד-גל, שצוינה כמערערת בערעור דרי). בצד זאת, מצאתי להתייחס בתמצית לטענות שהשמיע דרי ביחס לחילוט שנקבע בגזר הדין. כאמור לעיל, בית המשפט עמד בהקשר זה על כך שבקשת החילוט של המדינה הייתה פחותה משמעותית מהסכום שאותו יש לחלט על פי חוק, ובנסיבות אלו מצא להורות על חילוט מחצית משווי דירת המגורים של דרי ושל אשתו (1.375 מיליון ש"ח). טענותיו של דרי התמקדו, בעיקרם של דברים, בפגיעה האפשרית באשתו, שתאלץ - בגילה - למכור את דירת מגוריה ולחפש דירה חדשה. הגם שלא מצאתי שטענותיו של דרי מוליכות להתערבות בגובה החילוט, ראיתי להאריך את המועד למכירת הנכס. כך, מצאתי להורות שמכירת הנכס וחילוט מחצית משווי יבוצעו בעוד 12 חודשים מהיום (להלן: תקופת הארכה). לדרי נתונה האפשרות לשלם לקופת המדינה במהלך תקופת הארכה את סכום החילוט (1.375 מיליון ש"ח), במקום חילוט הנכס. ואעיר במאמר מוסגר ובשולי הדברים כי ניתן לבחון קיומם של הסדרים כלכליים שעשויים לאפשר את תשלום הסכום ואת הישארותה של אשתו של דרי בדירת המגורים עד לאחר אריכות ימיה. הנחתי היא כי דרי בסיוע באי כוחו יוכלו לערוך בחינה כאמור.

28. נוכח כל האמור לעיל, מצאתי כי שיקולי חלופ הזמן, אחידות הענישה ולקיחת אחריות מוליכים להקלה מסוימת בעונשם של המערערים. לכך מצטרפים, בעניינו של דרי גם גילו ומצבו הרפואי. משכך, אציע לחבריי להעמיד את עונשי המאסר בפועל של שני המערערים על 4 שנים כל אחד, בניכוי ימי מעצרם (חלף 5 שנים בעניינו של כנפו; ו-6 שנים בעניינו של דרי). אעיר כי הגם שמצאתי להטיל על כנפו ודרי עונשי מאסר בפועל באורך זהה, אין בכך כדי ללמד כי חומרת מעשיהם דומה. מעשיו של דרי מבטאים חומרה יתרה ביחס לכנפו, בין היתר במספר עבירות השוחד, בשווי השוחד, בכך שחלק מעבירות השוחד שבהן הורשע בוצעו לאחר כניסתו לתוקף של תיקון 103, ובכך שדרי הורשע גם בעבירות לפי חוק איסור הלבנת הון ופקודת מס הכנסה. חרף האמור, מצבו הרפואי וגילו של דרי הוליכו לענישה שאותה אני מציע, אשר מקרינה גם על עניינו של כנפו. לכך יש להוסיף כי יתר רכיבי הענישה - שנותרו כאמור בעינם - מבטאים אף הם את השונות בין העבירות שבהן הורשעו השניים.

סוף דבר

29. המערערים שלפנינו הורשעו בפרשת שחיתות חמורה שקשורה בהפעלת אחת מהסמכויות הרגישות ביותר של השלטון המקומי - הליכי התכנון והבניה. בעבור בצע כסף פעלו המערערים לקידום ענייניהם של יזמים ובעלי אינטרסים בתחום העירייה, העניקו להם תמורה ממשית תוך סטייה מן השורה. בפעולות אלו פגעו בדמותו של השירות הציבורי בכלל ובמאטריה הרגישה של הליכי תכנון בפרט. עבירות אלו מצדיקות הטלת עונשי מאסר ממושכים, וכך אכן קבע בית המשפט המחוזי במקרה שלפנינו. ואולם, השיקולים שפרטנו לעיל, ובהם נטילת האחריות של המערערים על מעשיהם, חלופה הזמן ואחידות הענישה, כמו גם גילו ומצבו הרפואי של דרי מוליכים למסקנה כי יש להקל - במידת מה - בענשם של המערערים, וכך אציע לחבריי לעשות.

30. משכך, לו תישמע דעתי ערעורו של כנפו על גזר הדין יתקבל, במובן זה שעונש המאסר בפועל שהוטל עליו יועמד על 4 שנות מאסר בפועל, בניכוי ימי מעצרו. יתר רכיבי הענישה שהוטלו עליו בגזר הדין יותרו ללא שינוי. ערעורו של דרי על גזר הדין יתקבל, במובן זה שעונש המאסר בפועל שהוטל עליו יופחת ל-4 שנות מאסר בפועל, בניכוי ימי מעצרו. יתר רכיבי הענישה שהוטלו עליו בגזר הדין יותרו ללא שינוי. מכירת דירת המגורים של דרי וחילוט מחצית משווייה בסך 1.375 ש"ח יבוצע בעוד 12 חודשים, וזאת רק ככל שלא יעלה בידי דרי לשלם את הסכום האמור לקופת המדינה בתקופה זו.

המשנה לנשיאה

השופט נ' סולברג:

אני מסכים.

שופט

השופט י' אלרון:

אני מסכים.

שופט

הוחלט כאמור בפסק דינו של המשנה לנשיאה ע' פוגלמן.

בהסכמת הצדדים, המערער בע"פ 4762/22, עמרם כנפו, יתייצב לריצוי עונשו בכלא אוהלי קיידר ביום 18.12.2023 עד לשעה 10:00, כשברשותו תעודת זהות. על כנפו לתאם את הכניסה למאסר כולל האפשרות למיין מוקדם, עם ענף אבחון ומיין של שב"ס, טלפונים 074-7831077, 074-7831078.

המערער בע"פ 4915/22, יצחק דרי, יתייצב לריצוי עונשו בכלא אוהלי קידר ביום 8.10.2023 עד לשעה 10:00, כשברשותו תעודת זהות. על דרי לתאם את הכניסה למאסר כולל האפשרות למיין מוקדם, עם ענף אבחון ומיין של שב"ס, טלפונים 074-7831077, 074-7831078.

ניתן היום, כ"ח באב התשפ"ג (15.8.2023).

שׁוֹפֵט

שׁוֹפֵט

המשנה לנשיאה
